

בס"ד **זיירות וזיירותים לפרשת מקץ ולחזנוכה** / משה אוסי 09-8335016

1. רשב"ם מ"א א' – "מקץ שנתיים ימים" – לשם מה הוסיף הכתוב את המלה 'ימים'?
2. מ"א ב' – הרמב"ן מעלה סברה ש----- נקרא כך, מלשון 'אחזה', 'בעבור היות מיני עשבים רבים גדלים יחד'.
3. מ"א ב' – הרמב"ן מסביר את החלום כולו כשייך לכלכלת מצרים: ה-----, כי מצרים שותה ממנו; ה-----, סימן לחרישה; וה----- סימן לקציר.
4. רמב"ן מ"א כ"ז – מדוע פתח יוסף את דבריו דווקא בשנות הרעב?
5. מ"א ל"ד – "וחימש את ארץ מצרים" – מהו ההבדל בפירוש הפועל 'חימש' בין רש"י לראב"ע?
6. מ"א מ"ה – הוספת שם לאדם שעולה לגדולה היה מנהג מקובל בעולם הקדום: אליקים – שונה שמו ל----- (מל"ב כ"ג ל"ד); מתניה שונה שמו ל----- (מל"ב כ"ג י"ז); דניאל כונה ל----- (דניאל ד' ה'); ולהדסה ניתן השם-----.
7. ספורנו מ"ב ו' – "ויוסף הוא המשביר" – מדוע יוסף בעצמו היה המוכר?
8. מ"ב כ"א – "אשר ראינו צרת נפשו בהתחננו אלינו" – שואל הרמב"ן: "מדוע לא סיפר הכתוב את דברי התחינה של יוסף בעת שמכרו אותו? ומשיב בשתי תשובות.
9. השווה רש"י והראב"ע: א. מ"ב כ"ז – "ויפתח האחד" – מיהו 'האחד'? ב. מ"ג ל"ד – "ותרב משאת בנימין" – מהי 'משאת'?
10. מ"ב ל"ז – "את שני בני תמית" – האור חיים סובר שאין הכוונה למיתה ממש אלא ל-----; ובעל הטורים כותב שאלה הם----- ו-----.
11. מ"ג י"ב – "וכסף משנה קחו בידכם" – פירושו של ר' יוסף----- נקרא 'כסף משנה', ועוסק ברובו בגילוי מקורותיו של הרמב"ם לספרו 'משנה-----'.
12. מ"ג ל"ד – "וישתו וישכרו עמו" – כיצד זה שהשתכרו? ועונים חז"ל: 'מיום שפרש יוסף מאחיו, לא טעמו טעם-----'.
13. ספורנו מ"ד ב' – "ואת גביעי... תשים בפי אמתחת הקטן" – מדוע לשים אותו דווקא אצל בנימין?
14. ראב"ע מ"ד ה' – "כי נחש ינחש בו" – ר' יונה אומר שמלת 'בו' פירושה 'בעבור'; א"כ, כיצד הוא מפרש את הפסוק?
15. חלק ממלות התנ"ך שינו את משמעויותיהן לאורך הזמן. לפנינו כמה מלים מהפרשה ששינו הוראותיהן: א. מפוטמות ושמות – ובימינו היפך ממלת 'חולות'. ב. במצרים קוסם ועתידן – ובימינו בירת סודן. ג. כרעו ברך לפני המשנה המכובד – ובימינו בחור ישיבה ומלומד. ד. מוכר תבואות דגן – ובימינו רשת חנויות לצרכן. ה. היא מבחר פרות – ובימינו תשבחות ושירות. ו. (רש"י מ"ב א') תראו עצמכם בפני האנשים כאילו אתם שבעים – ובימינו ברכת פרדה בסיום מפגשי רעים.

חנוכה – חג החינוך

החנוכה עצמו. לאחר הניצחון על היוונים פתחו החשמונאים מחדש את שערי ביהמ"ק, הכשירו את המזבח לייעודו, טיהרו את הבית וחיידשו את עבודת המקדש. וקאו מה ההבדל בינינו לבין העמים האחרים; אצלם לאחר ניצחון צבאי יערכו מצעדים, יבנו שערי ניצחון, יתהללו במסיבות וחגגות עם זימה ופריצות, ואילו אצלנו בטיהור וניקוי, בתפילה ובהודיה: 'אז אגמור בשיר מזמור חנוכת המזבח'. כאשר לנס פך (וברבים – פפים, בדגש!) השמן – יכלו, אמנם, להמתין שמונה ימים עד שתתחדש אספקת שמן הכתית מהגליל, אך הם 'העזו' להתחיל ולחדש את העבודה בשמן שהספיק רק ליום אחד. אם כן, 'חנוכת המזבח' מחנכת להתחיל ולחדש גם אם התנאים אינם מאפשרים; אתה תתחיל, שהרי 'לא עליך המלאכה לגמור', והנס הוא בעצם החשיבה להתחיל מחדש למרות התנאים הגרועים.

חז"ל קבעו שמצוות ההדלקה היא 'נר איש וביתו' – לומר לך שאם הבית היהודי מתחנך לאורה של תורה, חיי המשפחה יהיו איתנים, ואפשר יהיה לשאוב מהם כוחות כדי להתמודד עם הסביבה החיצונית הזרה, ואז 'נר חנוכה' – מצווה להניחו בפתח ביתו מבחוץ – יהיו מביניו שיצאו החוצה כדי להשפיע ולחנך למרות אווירת 'ההתייונות' המקדשת את החומר. 'כי נר מצווה ותורה אור' – 'מה שמן מביא אורה לעולם אף תורה מביאה אורה לעולם', ולכן נלחמו היוונים באור של המקדש ע"י שטימאו את השמן (שהרי יכלו לשפוך אותו); וכנגדם ביססו חז"ל את המצווה על נס השמן והאור ולא על הניצחון במלחמה, על ניצחון הרוח של המעטים על כח הרבים, וכן על המספר שמונה שהוא מעל לחומר ולטבע. בכ"ה בכסלו נפתחת תקופה שבה האור מתגבר והלילה מתקצר, ולכן דווקא ביום הזה חנכו המכבים את המקדש כדי ללמד לדורות כי מגרשים את החושך ע"י נר; וימי החנוכה הם הזדמנות להתחיל מבראשית, להתחדש ולהשתנות, להתחנך ולראות את הפוטנציאל הרוחני המצוי מעבר למציאות הגשמית.

מי היה המחנך הראשון? אברהם אבינו, שעליו כתוב: "וירק את חניכיו ילידי ביתו"; רש"י: "זה אליעזר שחנכו למצוות". א"כ המחנך הוא מי שמכשיר את החניך לקראת ייעודו האנושי, או לאומנות שהוא עתיד לעמוד בה. השרש חנ"ך פירושו: התחלה, ראשוניות והתחדשות; וכמו החניכיים והחך המשתתפים ראשונה בטחינה ובטעימה, כך בחינוך, המחנך – תפקידו להכניס מזון רוחני לנשמת החניך, ותמיד שיהיה בו מן החידוש, מעין 'טעמו וראו כי טוב'. המחנך הנכון – ראוי שימדוד את יכולת הקליטה של חניכו: 'חנוך לנער עפ"י דרכו'; וכפי שאינך נותן לתינוק מזון מעבר ליכולת הקיבולת שלו, שמא תגרום לו לחנק, כך במזון הרוחני 'חניכת' יתר עלולה לגרום ל'חניקת' החניך ולמאסת הלימוד. חינוך טוב וחכמה הם כמו עדיים שבהם מתקשט האדם, או בשפת שלמה החכם: "וענקים לגרגורתיך" (משלי א' ט'). 'ענק' הוא תכשיט על הצוואר, והוא המענק הראוי הן למחנך והן לחניך הטוב.

וכמו שהאדם זוכה לחינוך כך גם הבית. הבית לפני שחנכו אותו יכול לשמש לייעודים רבים, ומשעה שחנכו אותו, מייעדים אותו לייעודו הבלעדי, ועי"כ הוא מתקדש. וכפי שאני מחנך ומרגיל ילד לקיים מצוות הלכה למעשה, כך 'חונכים' פותחים ומחדשים בית ע"י תפילה ובקשות, ואז הבית מקבל קדושה כאילו היה ביכ"נ, ולכן יוכל היהודי לומר: 'ביתי הוא מקדש', ושולחני הוא מזבח, והנרות הם מנורה, וחדר השינה מעין 'קודש הקודשים', כי אני שומר על דיני הכשרות והאישיות. אם כן, חינוך ילדים וחנוכת הבית – מטרתם להעלות אותם מעלה לדרגה של רוחניות ומוסריות, להיות 'ענקים' באמת.

'חנוכה' מוזכרת בהקשר לחנוכת המזבח במשכן ע"י משיחתו והקרבת קרבנות, ואז 'ביום כלות' (כמו כלה מקושטת) נתחדשה הנבואה: "וישמע את הקול מדבר אליו" (במד' ז' פ"ט). ודומה לו בחנוכת המקדש הראשון בימי שלמה: "ויחנכו את בית ה' וילכו לאהליהם שמחים וטובי לב" (מל"א ח' ס"ו). והנה הגענו לחג

זיירות לחנוכה

א. על הא ועל דא:

1. מהו מזלו של חודש כסלו? 2. כמה נרות מדליקים ב-8 ימי החנוכה? 3. מהי המלה ה-25 בתחילת פרשת בראשית? 4. מהי 'חשמונה' בתורה? 5. ע"ש מי נקראים 'נחל אלכסנדר' ו'בית ינאי'? 6. מי היה הנשיא הראשון לבית חשמונאי? 7. מהו הקשר בין אריק שרון למלכה שלומציון – אשת ינאי? 8. מי כתב את 'קדמוניות היהודים'? 9. מה מייחד את המלה 'גשנה' (בר' מ"ו כ"ח) ביחס למשחקי חנוכה? 10. מהי הפטרת שבת חנוכה?

ב. מהו הקשר בין.. לבין..

1. סוכות, חנוכה ומילה 2. גולדה, שטרית והרב לאו 3. בית צור, בית זכריה ובית חורון 4. זוטות, פרטים קטנים וכלים לשמנים 5. אהרן הכהן, מתתיהו ודוד אלעזר 6. מבצע אנטבה לחשמונאים 7. המצווה ונשמת האדם 8. אנטיכוס, אסתר, חשמונאים ותענית 9. לביבות וסיפור אמנון ותמר (שמ"ב י"ג ו') 10. מתתיהו ויוסף (לא מהתורה)

ג. זכר ונקבה – הוא והיא

1. הוא – כינוי לבן החשמונאים, היא – כינוס של ספורטאים 2. הוא מלכות בבלקן, היא – עוף וכינוי לפוליטיקאי מתון ולעסקן 3. הוא – קרינה שמאפשרת לראות בעין, היא – מושב בהרי י"ם 4. הוא איבר החיים, היא – מאכל חנוכה טעים 5. הוא – בחנוכה אוהב להיות עליון, היא – לוח שקוף בדלת או בחלון 6. הוא – מפיץ אש ואורה, היא – כלי תאורה

ד. מהי המלה המשותפת ל...?

1. חנוכה, כניסה, טרחה, כיס 2. בית, מסיבת, זאת 3. תמיד, מחפש, דועך, לרגליו 4. ת"א, רעות, פס' משירת הים בר"ת 5. מעשה, ציונה, דגל, פרסומים 6. מכונות, צבע, דגים, אדמה 7. אש, מרוץ, דבורה אשת ... 8. שמואל, שבעת הבנים, 'אלי, אלי, שלא ייגמר לעולם', פרדס 9. יהודה, עקיבא, הנר, טל 10. אוריה, המכבי, זיתים 11. החסיד, הלוי, הנשיא, המכבי 12. הורקנוס, גוש חלב, בן זכאי

ה. מי אני? מה שמי? רזים בחרוזים

1. חדרתי דרך הכנופיה והרגתי את החיה, אך גם סופי בא בעטיה 2. האב הוא דורון ומתת מאת השם, ושמך בחנוכה הוא רושם 3. מאבי קיבלתי ברכת הארי שבמלוכה, והכינוי נוסף משירת 'מי כמוכה' 4. נוסף שם השם 'ל'סוף גן', ונקבל שולחן של מסיבת חנוכה מאורגן 5. 'פה ושם' תמצא אותו חביב, למרות שהוא הולך סחור סחור, סביב 6. אם תוריד את השש מן המנורה, תקבל קיבוץ בגליל המפיץ אורה 7. כל יהודי דומה לי, כי אני מתערבב עם נוזל לא לי 8. אני מן המכבים ומודיע שיש לי חברות עם רעות 9, אני פרח מאיר, וכמו נר מזהיר 10. בחנוכה אני פותחת את המפורסם שבשירים, והייתי עמדה מבוצרת מול המצרים

מהו הקשר בין סופגניה לספוג'ה?

הקשר ביניהן עובר דרך המלה היוונית- ספונגוס – ומשמעה: בעל חיים צמחי, מלא נקבים הגדל בים. שורש זה חדר לשפות אירופה, בין היתר כפועל – אספונגר=לשטוף, לנקות, לספוג נוזלים, וממנו – הספונג'ה – בפי דוברי הלאדינו. ללשון חז"ל חדרו המלים: לספוג, ספוגית צמר, ספוגן=חלת לחם שנאפתה מעיסה רכה ותפוחה, אֶספוגין='רקיקי מצות'; ובעברית של ימינו נתחדש ה'סופגניה' – הספוגה בשמן. דרך אגב, ה'לביבה' שאולה מסיפור אמנון ותמר (שמ"ב י"ג ו').

- תשובות לפרשה:** 1. להדגיש שנתיים שלמות 2. אחו 3. היאור הפרות, השיבולים 4. כי השובע רגיל במצרים 5. רש"י: זירז, הראב"ע: שיקנה החוקש 6. יהויקים, צדקיהו, בלטשצאר, אסתר 7. כי לא האמין לעבדים 8. א. כדי לא לביישם ב. דרך הכתובים לקצר פה ולהאריך שם 9. רש"י: לוי, מנות. הראב"ע: ראובן, דורון 10. עונש, דתן ואבירם 11. קארו, תורה 12. יין 13. לבחון אותם האם ימסרו עצמם למענו 14. ישאל את המנחשים בעבור הגביע 15. א. בריאות ב. חרטום ג. אברך ד. המשביר ה. זמרה ו. תתראו - להתראות

- תשובות לחנוכה:** א. 1. קשת 2. 44 3. אור 4. מהמסעות במדבר 5. אלכסנדר ינאי 6. שמעון 7. שרון הקים מפלגה בשם זה 8. יוסף בן מתתיהו 9. נס גדול היה שם 10. זכריה ב'-ג' ב. 1. 8 ימים 2. מאיר 3. אתרי קרבות 4. פפים 5. אלעזר – בני אהרן ומתתיהו 6. יונתן 7. נר 8. מגילה 9. המלה 'לביבות' שאולה מסיפור זה 10. יוסף בן מתתיהו ג. 1. מכבי – מכביה 2. יון – יונה 3. אור – אורה 4. לב – לביבה 5. שמש – שמש 6. נר – נורה ד. 1. דמי 2. חנוכה 3. נר 4. מכבי/ם 5. נס 6. שמן 7. לפיד/ים/ות 8. חנה 9. אור 10. כפר 11. יהודה 12. יוחנן ה. 1. אלעזר 2. מתתיהו 3. יהודה 4. סופגניה 5. סביבון 6. מנרה 7. שמן 8. ישובי מודיעין-מכבים-רעות 9. נורית 10. מעוז

חג אורים שמח!

mosheossi@gmail.com